

Är eko reko?

Forskarna är inte överens om vilken odlingsform som är bäst för hälsa och miljö – konventionell eller ekologisk odling. Vad vet de egentligen om skillnaderna? Den frågan vill den här boken ge svar på.

Ekologiskt lantbruk står högt på den jordbrukspolitiska agendan. Svenska regeringen har satt upp målet att 20 procent av åkerarealen ska vara ekologiskt odlad år 2005. Jordbruksverket har gjort en aktionsplan för ekologiskt lantbruk. Formas har fått öronmärkta forskningsmedel att dela ut till ekologisk produktion. Konsumentverket har i uppdrag av regeringen att få oss att köpa mer ekomat.

Men bidrar ekologiskt lantbruk verkligen till bättre hälsa och miljö? Är det bättre för den biologiska mångfalden? Eller mår djuren bättre? Kring de här frågorna pågår en debatt, inte minst mellan jordbruksforskare. Konsumenterna har rätt att få veta vad forskarna i dagsläget faktiskt vet – och vilka olika synsätt som finns. Det är precis vad den här boken innehåller, ett antal texter skrivna av forskare som är uppdaterade på de senaste forskningsrönen.

Boken behandlar för- och nackdelar med ekologiskt och konventionellt lantbruk, i huvudsak i ett svenskt perspektiv. En fråga som

alltså inte finns med i boken är hur olika odlingsformer förhåller sig till den globala livsmedelsförsörjningen. Genteknikens möjligheter och risker tas inte heller upp.

Med konventionellt lantbruk menas i boken allt lantbruk som använder handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Ekologiskt kallas det lantbruk som ersätter de här två produktionsmedlen med alternativa metoder. Det pågår en hel del forskning för att utveckla det ekologiska lantbruket. Men det pågår också mycket forskning för att komma fram till långsiktigt hållbara sätt att bedriva det konventionella lantbruket.

Hett om handelsgödsel

Rune Andersson och Karin Höök har skrivit det inledande kapitlet som bland annat tar upp målen för ekologiskt lantbruk och KRAV:s regler. De visar hur det ekologiska lantbruket har utvecklats och hur marknaden ser ut. Efter det kommer *ett* kapitel av Erland Mårald som ger en historisk förklaring till den konflikt som finns i dag mellan ekologiskt och konventionellt lantbruk. Vilka argument får man använda i debatten? Är det bara vetenskapliga och ekonomiska argument som är gångbara? Eller finns det även andra legitima argument?

Så är det dags för den brännbara frågan: handelsgödsel eller ej – vilket är bäst för miljön? Först kommer en text av Lars Bergström och Ulrika Geber tillsammans, en gemensam del som de är överens om; sedan en text som Lars Bergström ensam står för, och därefter motsvarande text av Ulrika Geber. Handelsgödseln är inte den stora boven, slår Lars Bergström fast. Han anser att de

ekologiska odlarna tar avstånd från ett ändamålsenligt och miljömässigt bra produktionsmedel när de förbjuder handelsgödsel. Ulrika Geber kontrar med att det är ointressant att ställa handelsgödsel mot stallgödsel. Hon skriver att det ekologiska lantbruket använder växtnäring effektivare än det konventionella, och att utlakningen är lägre per ytenhet.

Håkan Fogelfors, Maria Wivstad och Lennart Torstensson har tillsammans skrivit ett kapitel om olika synsätt på kemiska bekämpningsmedel. Deras slutsats är att vi måste arbeta utifrån olika utgångspunkter för att komma närmare ett hållbart jordbruk – med eller utan kemiska bekämpningsmedel. Det är viktigt med pluralism och att utveckla både konventionellt och ekologiskt lantbruk mot bättre resurshushållning. Det kan handla om ökad precision vid användning av kemiska medel eller om att förbättra förebyggande åtgärder och alternativa metoder.

Hur mår djuren egentligen?

Mår djuren bättre i det ekologiska lantbruket? Bo Algers och Vonne Lund redogör för forskningsresultat för olika djurslag: nötkreatur, grisar, höns och får. Det finns för- och nackdelar med både ekologisk och konventionell produktion. De målar upp ett antal problem och dilemman som den ekologiska djurhållningen måste ta itu med. Konsumenternas förväntningar när det gäller djurens välfärd stämmer inte alltid med vad som faktiskt är bäst för djuren.

Den svenska forskning som finns pekar inte på att djurhälsan skulle vara sämre i ekologisk produktion, snarare tvärtom – utom när det gäller parasitsjukdomar, som Arvid Uggle skriver om. Ekologisk

djuruppfödning innebär nämligen större risker för att djuren ska drabbas av parasiter. Ekologiska djurproducenter borde ifrågasätta om det är rätt att kategoriskt ta avstånd från antiparasitära medel, skriver Arvid Uggla. Parasitbekämpning går ut på att minimera hälsoriskerna för både djuren och människorna.

Johan Ahnström och Janne Bengtsson skriver om biologisk mångfald. Det ekologiska lantbruket har god potential att gynna den biologiska mångfalden i odlingslandskapet, men det är bara en del av lösningen. De komponenter som gynnar biologisk mångfald kan finnas på både ekologiska och konventionella gårdar. Det är därför viktigare att studera vad som gynnar biologisk mångfald i allmänhet, oavsett odlingsform, än att jämföra ekologiskt och konventionellt lantbruk, skriver de två forskarna.

Kvalitet med många ingredienser

Spelar det någon roll för livsmedlens kvalitet om jordbruket bedrivs konventionellt eller ekologiskt? Åke Bruce och Pia Lindeskog reder ut begreppet livsmedelskvalitet som man kan se ur många olika aspekter. När det gäller objektiv kvalitet som näring, hygien och funktion går det inte att se några entydiga skillnader till det ena eller andra odlingssystemets fördel. Annorlunda är det för aspekter som exempelvis konsumentens inställning till djurhållning och djurtransporter.

Varför väljer vi ekologiskt när vi står där framför butikshyllan? Lars Vikinge hävdar att vi som konsumenter styrs av andra värderingar än dem vi har som medborgare. Frågan är om konsumenten ska ha rätt att köpa produkter som han eller hon i sin medborgarroll helst

skulle vilja förbjuda. Är det marknaden eller lagstiftaren som ska styra utvecklingen?

Liknar energidebatten

Olle Pettersson skriver det avslutande kapitlet där han letar efter ett mönster som ska kunna belysa skillnaderna mellan ekologisk och konventionell odling. Det finns för- och nackdelar med bådadera, men något generellt mönster kan han inte hitta. Han skriver att debatten kring jordbrukets odlingsformer liknar energidebatten. Den handlar inte så mycket om motsättningar kring fakta i olika delfrågor, men desto mer om föreställningar kring hur helheten bör vara.

Birgitta Johansson
Redaktör

Birgitta Johansson är vetenskapsjournalist
och informatör hos Formas.